

УДК: 821.512.155.

DOI 10.58649/1694-8033-2023-2(114)-258-262

СУРАНАЛИЕВА К.К., КУДАЙБЕРГЕНОВА З.С.
Ж. Баласагын атындагы КУУ
СУРАНАЛИЕВА К.К., КУДАЙБЕРГЕНОВА З. С.
КНУ им. Ж. Баласагына
SURANALIEVA K.K., KUDAIBERGENOVA Z.S.
KNU J. Balasagyn

ORCID: 0009-0007-3618-4322, SPIN-код: 2606-1556

ORCID: 0009-0006-9419-1558, SPIN-код: 3353-4595

МУГАЛИМДИК КЕСИПТИН АЙРЫМ МАСЕЛЕЛЕРИ

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРОФЕССИИ

SOME PROBLEMS OF THE TEACHING PROFESSION

Аннотация: Макалада азыркы учурдагы мугалимдик кесиптин айрым маселелери каралды. Учурдун эң көйгөйлүн маселелеринин бири бала бакчадан баштап жогорку класстагы окуучуларга интернет менен олтурушуп, окуу китептерине көп карабай калышы болуп калды. Мындан тышкары дүйнөдөгү миграция дагы мектеп окуучуларына терс таасирлерин тийгизгенде. Мындай учурда мугалимдин окутуу мотивациясы күчтөнү, компетенциясы кеңири жана заманбап талаптарга ылайык квалификацияларга ээ болушу зарыл. Макала азыркы учурда келечек муундарга татыктуу билим берүүнүн жана гумандуу тарбияны камсыздоочу мугалимдерди даярдоо кечиктирилгис актуалдуу маселелерден экендиги жана колдоо иштери зарыл экендиги баса белгиленди.

Аннотация: В статье рассматриваются некоторые вопросы современной педагогической профессии. Одной из самых проблемных проблем того времени было то, что старшеклассник, начиная с детского сада, сидел в интернете и часто не смотрел учебники. Кроме того, миграция в мире также оказывает негативное влияние на школьников. В этом случае необходимо, чтобы у учителя была сильная мотивация к обучению, широкая компетенция и квалификация в соответствии с современными требованиями. В статье подчеркивалось, что в настоящее время подготовка учителей, обеспечивающих достойное образование и гуманное воспитание будущих поколений, является одной из неотложных актуальных задач и необходима поддержка.

Abstract: The article deals with some issues of the modern pedagogical profession. One of the most problematic problems of that time was that a high school student, starting from kindergarten, was surfing the Internet and often did not look at textbooks. In addition, migration in the world also has a negative impact on schoolchildren. In this case, it is necessary that the teacher has a strong motivation for learning, broad competence and qualifications in accordance with modern requirements. The article emphasized that at present the training of teachers who provide a decent education and humane upbringing of future generations is one of the urgent tasks and support is needed.

Негизги сөздөр: педагогика, гумандуу, мугалим, компетенция, мотивация, заманбап, стандарттык, билим берүү, метод, каражат.

Ключевые слова: педагогика, гуманный, учитель, компетенция, мотивация, современный, стандартный, образование, метод, средство.

Keywords: pedagogy, humane, teacher, competence, motivation, modern, standard, education, method, means.

Азыркы учурда келечек муундарга татыктуу билим берүүчү жана гумандуу тарбияны камсыздоочу мугалимдерди даярдоо кечиктирилгис актуалдуу маселелерден экендиги баарыбызга белгилүү. Учурдун педагогдордун функциясы тууралуу педагог Йылмаз Өзакпынар мындайча пикирин билдирген: —Коомдун ынаным-ишенимдеринен, үрп-адаттарынан, турумдарынан (позицияларынан), баалуулуктарынан жөндөм-шыгынан жаралган маалыматтарынан тизилген маданиятын жаңы муундарга өткөрүү; 2) жетилип келе жаткан жаш адамдардын интеллектуалдык сезимталдык кудуретин жана эрктерин тең салмактуу түрдүн өнүктүрүү менен, алардын ар биринин инсан болушуна кам көрүү. Адамды тарбиялоонун бул эки тарабынын биринчиси коомдун учук улоочулугун, экинчиси коомдун чыгармачылык менен өзгөргөн шарттарга көңүлүн шарттайт [5.23]. Айтылган эки багытты тең алып жүрүү, окуучуларды инсандыкка багыттоо, чыгармачылыкка нйрөттүн иштеринин өркүндөшүн талап кылат жана заманбап мугалимдерди изденүүгө, коомдун талабына жараша эмгектенүүгө милдеттендирмекчи. Ансыз да биздин билим берүү системасында аталган багытта маселелер арбын. Ошондуктан окутулган дисциплиналардын санына эмес, окутуунун сапатына маани берүү зарылчылыгы туулду. Ар бир чыныгы нйрөттүн (окуу) инсан ан сезиминде ар кандай маселелерге болгон көз карашында, баалоо ыкмасында, сезими жана табитинде, проблемаларды көрө билүү жана аны чече алуу жөндөмүндө өзгөрүү жарата алат.

Жалпы эле келечекте окутуу сферасы боюнча көптөгөн жылдар бою, нечендеген изилдөөлөр жүргүзүлүп келсе дагы методикалык-педагогикалык жактан системалуу илимий-изилдөө актуалдуу бойдон калууда. Айрыкча жогорку класстын окуучуларын окутууда заманбап стандарттык билим берүү курч маселелерди жаратууда. Билим берүүгө жаңы программалардын кириши, балдардын билимге болгон жогору талабы, билим берүү ишмердүүлүгүнүн структурасынын өзгөрүшүн мектепте мугалим жана алардын ата-энелери дагы чоң тийишкөрдүн пайда кылды [4.34]. Себеби, эртеден кечке бала бакчадан баштап жогорку класстагы окуучулар учурда интернет менен олтурушат жана ашыкча, керексиз маалыматтарды кабыл алуу менен алектенишет. Китепканаларга барып, окуу китептерин, адабий чыгармаларды окуу маселеси дагы бүгүнкү окутууда татаалдыктарды жаратпай койбойт. Мындай учурда мугалимдин окутуу мотивациясы күчтөнү, компетенциясы кеңири жана заманбап талаптарга ылайык квалификацияларга ээ болушу зарыл. Аталган багытта

окуу мотивациясын калыптандырууга концепцияларды, методикалар менен технологияларды иштеп чыгуу иштери боюнча педагогдор В.Г. Асеев, О.С. Гребенюк, А.К. Маркова, М.В. Матюшкина, М.П. Осипова, Н.Ф. Талызина, А.Т. Цветкова, Т.И. Шамова, Г.И. Щукиналар көрүнүктүн эмгектерин жазышкан жана —эталон катары окуунун каалаган мотивдерин берүү идеясы, же болгон мотивдердин таасирин ачууга же оңдоого мүмкүндүк берүүчү активдүү окуу ишмердүүлүгүнө баланы киргизүү — деген бирдиктүн пикирин айтышкан. Ошондой эле аталган авторлордун эмгектеринде окуу материалынын мазмуну, окуу жана

класстан тышкаркы ишмердннлнктн уюштуруунун конкреттнн формалары, окутуунун методдору жана ыкмалары, окуу ишмердннлнктн баалоо жана позитивднн бекемдөө, педагогдун инсандыгы, анын ишмердннлнктн жана окуучулар менен өз ара мамилеси, класстагы микроклимат, таанып билннчн ишмердннлнктн туура (рационалдуу) ыкмалары, окуу процессиндеги өз алдынча иш, окуучулардын пикир алмашуусун өннктнрнн, окуучулардын курактык жана жеке өзгөчөлнктөрнн эске алуу сыяктуу стимулдаштыруунун айрым педагогикалык методдорун, ыкмаларын жана каражаттарын издөө жнргнзлгөн.

Жогоруда айтылгандар проблеманын жеткиликтнн деңгээлде изилденбегенин көрсөтөт жана проблеманын актуалдуулугун тастыктайт, ошону менен бирге аталган проблеманы билим берннннн мамлекеттик стандартын жнзөгө ашыруунун актуалдуу милдеттери катарында кароого болот. Маалыматтарды тншнннн же китептен окуп коюу менен гана бул максат жнзөгө аша койбойт. Окуучулар ал билим (маалыматтын) эсте калганын аныктоо менен гана алек болсо инсан тарбиялоо милдетин аткара албаган болуп чыгат. Кызыгууну ойготуу, алакалардын пайда болушуна жардам бернн, окууга чечкиндннлнктн жана эмгекке эрктннлнктн өннктнрнлншн мугалимдин окуучу менен болгон мамилесинде байкоого ала турган маселелерден. Кандай гана предмет болбосун, мугалим ошол касиетти данакерлиги аркылуу окуучунун ой жнгнртнн методдоруна ээ болуусуна аракет жасашы керек. Мисалы математика, физика, биология илимдери, экономика, тарых илимдери булардын баары негизинен ой жнгнртнн методдорун талап кылат. Башталгыч жана орто билим бернндө азырынча маани берилбегенине карабастан, бул аталган тармактар маалымат ой жнгнртнн методдоруна ылайык экинчи мааниге ээ болуу менен бирге белгилнн бир мазмун аркылуу акылга өтнп орун алган бул жалпы ой жнгнртнн методдору тнрднн өзгөчө абалдардын тандай алуу менен ишке ашат. Артыкчылыктуу мамилелерди тнзө алган, окууга чечкинднн, эрки кнчтнн, ой жнгнртнн методдорун билген, ахлактык мннөзн калыптанган, социалдык мамиледе калыптанган жана өзнн чектей билген, табити жана сезимталдыгы мыкты инсандар жалан баяндоого таянган окутуу аркылуу тарбияланбайт. Чыныгы билим бернндө мугалим окуучунун инсандык мамилелери биринчи орунда болушу керек. Учурда инсандык жана мннөзднн сапаттары жаатынан карап, мугалим болууга ылайык же ылайык эмес экендигин баалоо нчнн критерийлерди иштеп чыгуу зарыл. Снйлөгөн сөздөрн чын жнрөктөн чыгуусу жана мурда өздөрн ынануулары кажет, ошондой эле бул сөздөр алардын инсандык сапатын көрсөтннгө тийиш. Мектеп мндрлөрн мугалим лидерлердин зарыл экенине ишеннлөрн кажет жана мындай инсандардын устаттык жөндөмдөрннө баа берннсн лаазым.

Бнгнннн кнндө аталган болочок мугалимдин коммуникативднн компетенциясынын манызын ачууда дагы бир өзгөчөлнк пайда болду: сабак берип жаткан мугалимдин, билим алып жаткан окуучунун ар тараптан коммуникацияга даяр болуу тнйшнктөнннснн талап кылуу менен бирге, туура ойлоону, стилистикалык тактыкты сактоо, эл аралык снйлөө этикеттерин колдонуу компетенциялары ж.б.саналат. Педагогикалык жогорку окуу жайларда коммуникативдик багытты коомдун шартына ылайык окутууда нзгнлтнкснз квалификациялык жогорулатуулар, конференциялар байма-бай өтнп турат. Оозеки туура снйлөө компетенциясы бул чыныгы мугалимдин кесиптик компетенциясы менен тыгыз байланышта. Себеби, мугалим чет тилди нйрөтнндө белгилнн бир теманы багыттап, белгилнн бир окуя жөннндө ар тнрлнн коммуникативдик ыкмалар менен айта алышы керек. Бул жерде болочок мугалимдин кесиптик коммуникативдик компетентннлнктн гана калыптанбайт. Е.И. Пассов айткандай: «Башка элдин тилин билген адис катары да

